

УДК 821.161.3

UDC 821.161.3

**ВЫКАРЫСТАННЕ КУЛЬТУРНЫХ
КОДАЎ ПРЫ АДЛЮСТРАВАННІ
РЭЧАІСНАСЦІ У РАМАНЕ
«ЗУБРЭВІЦКАЯ САГА» Я. СІПАКОВА**

**THE USE OF CULTURAL CODES
IN THE DEPICTION OF REALITY
IN THE NOVEL «ZUBREVITSKAYA
SAGA» BY Y. SIPAKOU**

Л. Г. Дуктава,

*кандыдат філалагічных навук, дацэнт,
дактарант Цэнтра даследаванняў
беларускай культуры, мовы і літаратуры
Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі,
дацэнт кафедры тэхналогій камунікацыі
і сувязі з грамадскасцю БДУ*

L. Duktava,

*Ph. D. (Philol.). associate professor, doctoral
student, Center for the Belarusian Culture,
Language and Literature researches of the
National Academy of Belarus, associate
professor, Department of Communication
Technologies and Public Relations of the BSU*

Паступіў у рэдакцыю 14.09.2023.

Received on 14.09.2023.

У артыкуле разгледжаны асноўныя культурныя коды ў рамане «Зубрэвіцкая сага» Я. Сіпакова. Асобны акцэнт зроблены на выкарыстанне пісьменнікам часавага і прасторавага кодаў. Зроблены высновы пра тое, што рэпрэзентацыя часавага кода ў творчасці Я. Сіпакова звязана з паказам гісторыі беларускага краю; персанажнага кода – з вызначэннем спецыфікі язычніцкага і хрысціянскага пачаткаў у светапоглядных пазіцыях славянскага міфапаэтычнага ўспрымання рэчаіснасці. Адзначана, што выкарыстанне персанажнага, зааморфнага, гастронамічнага і іншых кодаў у творчасці Я. Сіпакова скіравана на паказ асаблівасцей гістарычнай свядомасці, ладу жыцця і духоўнага свету нацыі.

Ключавыя словы: культурны код; беларуская літаратура; зааморфны код; часавы код; тэрыялагічны субкод.

The article examines the main cultural codes in the novel «Zubrevitskaya Saga» by Y. Sipakou. Special emphasis is placed on the writer's use of temporal and spatial codes. Conclusions were made that the representation of the time code in the work of Y. Sipakou is related to the presentation of the history of the Belarusian region; character code – with a definition of the specifics of the pagan and Christian beginnings in the worldview positions of the Slavic mythopoetic perception of reality. It is noted that the use of personal, zoomorphic, gastronomic and other codes in the work of Y. Sipakou is aimed at showing the features of the historical consciousness, lifestyle and spiritual world of the nation.

Keywords: cultural code; Belarusian literature; zoomorphic code; temporary code; theological subcode.

Уводзіны. Вызначэнне культурных кодаў у мастацкім літаратурным творы з'яўляецца адным з актуальных пытанняў у сучасных літаратуразнаўчых (А. Мельнікава, І. Шамякіна, Я. Кулікоў, Л. Калугіна, А. Раманаў, Т. Болдырава, М. Румянцава, А. Трубецкова і інш.) і мовазнаўчых (В. Маслава, М. Піменава, В. Красных, М. Каўшова, Т. Лявонцьева і інш.) даследаваннях. «У літаратуры ўвасоблены ўнікальны духоўны вопыт народа, нацыянальнакультурны код, спасціжэнню якога спрыяе расшыфроўка архетыпных вобразаў і матываў, якія выступаюць у якасці змястоўнай, кагнітыўнай сферы мастацкага пазнання» [1, с. 113], – адзначае А. Мельнікава.

Вызначэнне культурных сэнсаў, якія складаюць аснову нацыянальных культурных кодаў, дазваляе прасачыць эвалюцыю нацыянальнай светапогляднай пазіцыі ў творчасці мастакоў слова. У творах Я. Сіпакова назіраецца спалучэнне рэальнага і міфапаэтычнага пачатку, яскрава паказана нацыянальная самабытнасць, асаблівасці народнага светасузірання. Таму становіцца відавочнай актуальнасць вылучэння нацыянальных культурных кодаў у творах Я. Сіпакова. Раскрыццё прыхаваных глыбінных сэнсаў дазваляе акрэсліць спецыфіку нацыянальнага ладу жыцця і гістарычную свядомасць.

Мэтай даследавання з'яўляецца вызначэнне спецыфікі рамана «Зубрэвіцкая сага» Я. Сіпакова праз выяўленне культурных кодаў, якія замацаваліся ў тэксце твора, і асэнсаванні асаблівасцей іх узаемадзеяння.

Сярод даследчыкаў творчасці Я. Сіпакова – У. Конан, П. Дзюбайла, С. Андрэюк, Л. Сінькова, Г. Навасельцава і інш. Да разгляду тэмпаральных асаблівасцей рамана «Зубрэвіцкая сага» Я. Сіпакова звярнуліся даследчыцы Г. Навасельцава, Н. Кушнарава. У рабоце «“Зубрэвіцкая сага” Я. Сіпакова: хранатоп твора» Н. Кушнаравай разгледжаны біяграфічны, каляндарны, гістарычны ракурсы пры паказе падзей у рамане. Асаблівасці праяўленага твораў разгледжаны Н. Кузьміч («Апавядальнасць як субстанцыя стылю аповесці Янкі Сіпакова “Крыло цішыні”»), С. Брэзіцкай («Лірыка-рамантычная проза ХХ стагоддзя: праблема суб'ектыўнага і аб'ектыўнага ў мастацкай інтэпрацыі М. Зарэцкага і Я. Сіпакова») і інш.

Метады даследавання. З дапамогай комплекснага аналізу, які ўключае культурна-гістарычны, структурна-тыпалагічны метады, вызначана спецыфіка рамана «Зубрэвіцкая сага» Я. Сіпакова праз выяўленне культурных кодаў, асэнсаваны асаблівасці іх узаемадзеяння.

Асноўная частка. Нацыянальныя культурныя коды разглядаюцца як неад'емныя складнікі вобразу свету пэўнай нацыі. «Літаратура з'яўляецца адлюстраваннем і адным з падмуркаў культурнага кода, на прыкладзе якой можна прасачыць і вывучыць цэлы шэраг аспектаў, такіх як гістарычныя і грамадскія з'явы, узаемаўплыў розных культур і міжчалавечыя зносіны кожнага народа. Менавіта літаратура фарміруе і ўплывае на культурны код. На прыкладзе мастацкіх твораў можна вывучаць культурныя коды

нацый, краін і гістарычных эпох» [2, с. 527], – адзначаюць Л. Велілаева, Ф. Абдулжэмілева.

Існуе шэраг класіфікацый культурных кодаў, якія змяшчаюць да некалькі дзесяткаў відаў кодаў. Выдзяляюць часавы (тэмпаральны), прасторавы (ландшафтава-геаграфічны), раслінны (вегетатыўны), жывёльны (аніمالістычны, зааморфны), прадметны, персанажны, саматычны і іншыя культурныя коды. «Зялёны лісток на планеце Зямля» (2006), «Зубрэвіцкая сага» (2010) Я. Сіпакова сталі своеасаблівымі энцыклапедыямі гісторыі, этнаграфіі і культуры беларусаў. Нарысы-эсэ, з якіх складаецца кніга «Зялёны лісток на планеце Зямля», скіраваны на рэпрэзентацыю шэрагу культурных кодаў: прасторавага («Нашы гарады і мястэчкі», «Нашы замкі»), касмаграфічнага, персанажнага («Наша міфалогія»), прадметнага («Нашы камяні») і інш.

Культурныя коды ў сваю чаргу могуць падзяляцца на субкоды. Напрыклад, пры разглядзе зааморфнага кода мэтазгодна выдзеліць наступныя субкоды: арніталагічны, тэрыялагічны, іхтыялагічны, герпеталагічны, энтамалагічны, крыптазаалагічны. У творах Я. Сіпакова прадстаўнікі фаўны адлюстраваны як рэаліі прыроды, элементы пейзажных замалёвак, вобразы-алегорыі, вобразы-сімвалы. Адным з адметных тэрыялагічных вобразаў у беларускай літаратуры з’яўляецца вобраз каня, які выступае сімвалам працавітасці, сялянскай гаспадаркі. Да яго адлюстравання звярталіся Я. Купала («Араты»), Я. Колас («На ніве»), М. Ганчарык («Араты»), К. Чорны («Бацькаўшчына», «На беразе», «Дзень», «Максімка») і інш. У сіпакоўскай лірыцы гэта даволі распаўсюджаны вобраз («Ах, мілы конь, ах, мілы кося...», «Коні на праспекце», «Элегія»). З аднаго боку, у творчасці Я. Сіпакова пры адлюстраванні гэтага вобраза можна адзначыць традыцыйную афарбоўку, калі гутарка ідзе пра апісанне каня на пашы: «Мы дзялілі з табой / Наша поле і луг, / Дапаўнялі сабой / І калёсы і плуг» [3, с. 197]. З другога боку, паэт з сумам заўважае, што каня ў вёсцы і горадзе замянілі машыны: «Кажу сягоння я такое: / Бо ты – нібы ўжо гоць у нас / Перад табою, за табою / Барозніць трактар твой папас» [3, с. 134].

Прадстаўнікі фаўны ў творчасці Я. Сіпакова – гэта коні і зубры, ваўкі і мядзведзі, шматлікае птаства. У рамане-містыфікацыі ў апавяданнях «Зубрэвіцкая сага» прысутнічае даволі рэалістычнае апісанне знешняга выгляду і паводзін мамантаў падчас палявання на іх: «Людзі, каб не спудзіць жывёл, кінуліся да крушні камянёў і, пахаваўшыся за валунамі, ужо трымцелі ад нецярплівасці, каб не ўпусціць зручнага выпадку, які Нехта падараваў ім. Аднак статак іх пачуў. Маманты паднялі галовы, насцярожыліся іх хобаты падняліся ўгору, яны вадзілі імі, нібы нюхаючы паветра, ловачы кожны подых ветру. Пасля, мусіць, убачыўшы ўсё ж людзей, жывёлы апусцілі хобаты і, пагрозліва ўскінуўшы ўгору біўні, з пранізлівым, хрыпла-вісклівым крыкам кінуліся на валуны» [4, с. 8].

Падзеі ў рамане разгортваюцца на беларускай зямлі, кампазіцыйна твор складаецца з шаснаццаці частак, кожная з якіх мае самастойны сюжэт: «Хуткія Ногі», «Па дарозе ў прыгожы зялёны сад», «Русалка», «Сляза Перуна», «Цераз ваду», «Вяселле», «Паморак», «Зубрэвіцкая сага», «Воўчыя ямы», «Жонкі Ягайлы», «Абвінёная», «Поплеч з ца-

рамі», «Мсье», «Дажджом», «Паляванне на сланоў», «Партызаны».

У творы згадваецца шэраг беларускіх гарадоў і мястэчак. Разам з тым у цэнтры ўвагі малая радзіма пісьменніка – вёска Зубрэвічы, дзе жыў князь Дзмітрый Зубрэвіцкі, што ў творы згадваецца як Мітка Сякіра, ад імя якога вядзецца апавед у рамане: «Ён нарадзіўся ў Друцку, а жыў у Зубрэвічах. <...> Сякіра – дзедзіч зямлі Зубрэвіцкай. У яго дзедзіну ўваходзяць яшчэ шмат якія іншыя ўладанні – вёска Хімы, пусташ Дубровенская, Шклоў, двор Быхаў і двор Добасна пад Рагачовым, Асцёрская зямля каля Кіева» [4, с. 121].

У рамане «Зубрэвіцкая сага» прасторавы код прэзентаваны з дапамогай вобраза роднай зямлі, яго выкарыстанне дапамагае выявіць гістарычныя, псіхалагічныя, побытавыя асаблівасці беларусаў. Субкодамі прасторавага культурнага кода выступаюць лес, балота, рэчка, шлях, дом (хата), поле. Пейзажныя замалёўкі, якія прысутнічаюць ў творы, ярка падкрэсліваюць беларускі каларыт: «Ціха плешчацца аб берагі Друцк. Плынь цмокае пад карчамі» [4, с. 122]; «Гэтае лета як на бяда на беларускіх землях вырас добры ўраджай, а вось сабраць яго сялянам ніяк не ўдавалася – каля пакінутых хат стаялі ці то нязжатыя палосы, ці то ўжо састаўленыя ў бабкі, але пакуль не звезеныя снапы, якія сярод агульнага разарэння выглядалі неяк недарэчна» [4, с. 231]. Пры апісанні ракі ў структурнай частцы «Цераз ваду» падкрэсліваецца адзінства чалавека і прыроды: «Ён нібыта сам зрабіўся часткай ракі. Вада як усё роўна зраслася з ім, і ён ужо не адрозніваў, дзе заканчваецца яго цела і пачынаецца цела ракі. Яны датыкаліся між сабою і ніхто нікому не быў непрыемны: ні вада яму, ні ён – вадзе. Наадварот, хлапчуку было нават шкада, што тая тугая вада, якая вось зараз дакранаецца да яго, праз хвілю кудысьці сплыве, знікне, і яны ўжо потым нідзе і ніколі не сустрэнуцца» [4, с. 86].

У рамане «Зубрэвіцкая сага» паказаны даволі вялікі часавы перыяд – ад стражытных часоў да падзей Вялікай Айчыннай вайны: «Гэта гісторыя, пра якую мне хочацца расказаць, адбывалася вельмі і вельмі даўно, яшчэ падчас муравінскага міжледавікоўя. Хаця не, адбывалася яна крыху пазней, ужо тады, калі здарылася міжледавіковае пацяпленне пасля самага халоднага паазерскага абледзянення, – адбывалася ля самага краю ледавіка» [4, с. 3]; «22 чэрвеня 1942 года вялікая карная экспедыцыя, якая налічвала паўтысячы салдат і афіцэраў і ў якой мелася нават артылерыя, павінна была ліквідаваць партызан у гэтай неспакойнай зоне. Карнікі выйшлі адначасова з Магілёва, Шклова і Оршы і з трох напрамкаў пайшлі на Рацаўскі лес. Батальён эсэсаўцаў, што ішоў з Оршы, сутыкнуўся з партызанскімі засадамі каля Зубрэвіч і ўжо да Стараселля ішоў разгорнутым баявым парадкам» [4, с. 312].

Раман «Зубрэвіцкая сага» – своеасаблівая гісторыя беларускай зямлі, у ім апісаны асноўныя падзеі, якія адбываліся на тэрыторыі сучаснай Беларусі, называюцца гістарычныя асобы (Вітаўт, Ягайла, Жыгімонт, Свідрыгайла і інш.), асобныя акцэнт зроблены на перыяд язычніцтва і станаўлення хрысціянства: «Тады яшчэ гаварылі дрэвы, хадзілі камяні, у хатах жылі і дапамагалі гаспадарам хатнічкі, а на Зелянец выбіраліся з рэчак і азёраў русалкі ды так і заставаліся на беразе ўсё лета» [4, с. 57]; «Ішоў

час, міналі стагоддзі. У княстве былі паруйнаваны ўсе свяцілішчы, зрынута ўсе язычніцкія багі. Былыя мнагабожцы сталі хрысціянамі, і нават тыя, хто раней казаў, што бог у выбудаваных храмах не жыве, пайшлі ў царкву, ужо і хрысціліся, і жаніліся, і адпавяваліся ў ёй» [4, с. 79].

Часавы код звязаны з семіятызацыяй адрэзкаў часу. У творы згадваюцца святы з беларускага народнага календара: Вялікдзень, Русалчын тыдзень, Купалле: «Быў якраз русалчын тыдзень. Толькі што прайшоў Зелянец – святая развітання з вясною, сустрэчы з летам. Як хутка бязвіты час – ужо сем тыдняў прайшло пасля Вялічкі! <...> Русальны тыдзень ужо заканчваўся. Наперадзе было Купалле – святая Купалкі» [4, с. 58].

Даследчыцы В. Маслава, М. Піменава выдзяляюць субкоды часовага (тэмпаральнага) кода. Па-першае, гэта складнікі паняцця «божы час»: вечнасць, неўміручасць, уваскрашэнне. Тэма жыцця і смерці, вечнага жыцця асабліва яркая гучыць у частцы «Па дарозе ў прыгожы зялёны сад». Гісторыя жонкі Купалкі, якая вырашае прынесці сябе ў ахвяру: пасля смерці мужа, калі стаў выбар, хто з жонак павінен разам з ім памерці, сама папрасілася пакінуць зямное жыццё. Але жыццё пермагае смерць, і Купалка ўпотаікі збягае з ахвярнага вогнішча (Вялікай Крады), набывае зямное шчасце з Вежам: «Сама Купалка нарадзіла васямнаццаць дзяцей. Яны гадаваліся, жаніліся, раджалі новых дзяцей, тыя ў сваю чаргу жаніліся і раджалі сваіх дзяцей. Засноўвалі новыя вёскі і неўзабаве ўсё наваколле засялілі сваім родам. Кажуць, што мае Зубрэвічы з'явіліся дзякуючы волату Зубру – праўнуку Купалкі і Вежы» [4, с. 39].

Па-другое, субкодамі часовага кода выступаюць складнікі паняцця «час жыцця чалавека»: дзяцінства, юнацтва, сталасць, старасць. Фактычна ў кожнай частцы рамана гутарка ідзе пра лёс пэўнага чалавека. Па-трэцяе, складнікі паняцця «адзінкі часу»: хвіліна, імгненне, гадзіна, дзень, тыдзень, месяц, год, стагоддзе. Дзень вымяраецца усходам і заходам сонца ў частцы «Хуткія Ногі»: «Двойчы ўзыходзіла і заходзіла сонца, і калі б у яго былі здаровыя ногі, ён бы за гэты час паспеў прыйсці ўжо ў сваё стойбішча» [4, с. 15].

Па-чацвёртае, поры годы таксама можна аднесці да субкодаў часовага кода. У рамана адлюстраваны розныя сезоны: вясна («Жонкі Ягайлы»), восень («Дажджом»), зіма («Зубрэвіцкая сага»), лета («Русалка»). Па-пятае, субкодамі выступаюць складнікі паняцця «час сутак»: дзень, ноч, раніца, вечар. Дарэчы, паняцці «дзень» і «ноч» паводле астранамічнага кода ў міфапаэтычнай свядомасці беларусаў суадносяцца с сонцам і месяцам, паводле колеравага кода – з белым і чорным колерам. Сімвалам светлага, новага выступае раніца, у рамана апісанне гэтай пары дня мае мажорную афарбоўку: «Раніцою, калі ўзышло сонца, усе, хто выпадкова кідаў позірк у бок зруйнаванага свяцілішча здзіўлена праціралі вочы: не можа быць! Пярун, іхні сапраўдны бог і абаронца, якому маліліся іхнія дзяды і прадзеды гэтых дзядоў, стаяў на сваім ранейшым месцы і гэтак жа спакойна, як і раней, стаяў задумліва, не мружачы вачэй, глядзеў на сонца» [4, с. 78–79]. Па-шостае, субкодамі часовага кода выступаюць адрэзкі часу, такія як пачатак, старт, фініш.

Персанажны код, паводле С. Санько, уключае наступныя субкоды: «багоў; святых, на якіх былі перанесены функцыі колішніх багоў; легендарныя або міфалагізаваныя гістарычныя постаці; персанажаў песняў і паданняў; вобразы іншаземцаў; дэманічных істот; персанажаў, звязаных з нячыстай сілай; асобаў паводле іх сацыяльнага (сямейнага, прафесійнага і г. д.) статуса» [5, с. 9].

Субкод «багі» у частцы «Сляза Перана» прадстаўлены з дапамогай багоў і бажастваў беларускага «пантэона»: Перуна, Велеса, Дажбога, Стрыбога, Лады, Купалкі, Цёці. Паказ міфічных істот у творы скіраваны на скасаванне мяжы паміж рэчаіснасцю і міфічнымі ўяўленнямі ў жыцці чалавека. Адным з міфічных персанажаў, які часта ўзгадваецца ў рамана, з'яўляецца русалка: «Русалкі, якіх выпускаюць з вады гаспадар ракі – вадзянік, гуталіся на галінах дрэў, бегалі па жыце, прыгожа спявалі, весела смяяліся» [4, с. 58]. Язычнікі светапогляд паказаны праз стаўленне чалавека да міфічных істот: «Хлопцы ды мужчыны баяліся іх – яны ведалі, што русалкі могуць зацягнуць та, хто спадабаецца, на дно ракі і там заказытаць да смерці. З гэтае прычыны ў русальны тыдзень ніхто не купаўся ў рацэ, а ўсе лодкі ўсцягвалі на бераг – русалкі ў гэты час гайдаюць лодкі і часта перкульваюць іх» [4, с. 58]; «Баяліся русалак і жанчыны – тыя, пераняўшы іх дзе-небудзь у лесе ці на беразе, прасілі ніткі, іголку, палатно, а то, здаралася, распраналі жанчыну дагала, нацягвалі на сябе і вешалі ўсё гэта каля вадаёмаў» [4, с. 58].

Для творчасці Я. Сіпакова адметным з'яўляецца спалучэнне рэальнага і ірэальнага свету, сувязь паміж побытам чалавека і міфапаэтычнай свядомасцю. Мае рацыю даследчыца Л. Сінькова (Корань): «Я. Сіпакоў мастак дужа пластычны, пісаць нерэальнае яму лёгка, – па слова, па фантазію, што называецца, у кішэню не лезе. Ён умее яркава і вынаходліва намалюваць ірэальную сітуацыю, нават самую стандартную: перасяленне душы, звычкі дамавіка, праблемы з двайніком-ценым або стан чалавека-істоты невядомай, што на вачах пераўвасабляецца («Адзін з нас», «Хатнічак», «Заложнік», «Клетка», а таксама «Перад гільяцінай», «Абсурд» і інш.). Паколькі алюзіі з хрэстыматычнай замежнай класікай ды з элементарнымі філасофемамі часам проста навязлівыя, то чытачу застаецца чакаць толькі арыгінальнай развязкі» [5, с. 237].

У частцы «Паморак» выклікае цікавасць апісанне страў беларускай кухні. З дапамогай гастронамічнага кода падкрэсліваецца ўзровень багацця гаспадара, які ладзіць стол з мясцовых прадуктаў – мяса, рыбы, агародніны. «Запечаныя лебедзі ды жураўлі... Заечыя пупкі... Бараніна салёная... Жаўранкі гатаваныя... Студзень з рабчыкаў... Заліўная зайчаціна... Шчупакі на пары... Беларыбіца... Запечаныя акуні... Юшка з пескароў ды ляшчоў... Языкі ласіныя... Ментузы гнутыя... Піражкі ў арэховым масле... Медзвяжаціна... Стронга... Двайная капуста... Сачні... Пірагі з макама... Караваі яечныя... Смолачы... Зубраціна... Гальцы... Шышкі – салодкія булачкі...» [4, с. 108].

Праз паказ шчодрара стала дэманструюцца не толькі магчымасці гаспадара, але і высокі ўзровень яго ўлады: шмат чаго можа сабе дазволіць.

Н. Мяркулава адзначае: «Культурны код як сутнасць – элемент ментальнасці канкрэтнай супольнасці, які ўключае асноўныя паняцці, устаноўкі, каштоўнасці, нормы, неабходныя для разумення тэкстаў культуры (элемент псіхікі чалавека); ён дае магчымасць пераходу ад значэння (агульнапрызнанага абазначэння якога-небудзь прадмета або з’явы (элементы мовы канкрэтнай культуры). Як з’ява культурны код уяўляе сабой апрадмечванне пазначаных ментальных структур ў аб’ектывавальных выніках чалавечай дзейнасці ў вербальнай і невербальнай культуры, у паводзінах, звычаях, традыцыях і вераваннях, міфалогіі, фальклору, мастацтве. Такім чынам, для рэканструкцыі культурнага кода пэўнага аб’екта або паняцця неабходна супаставіць з яго значэннем зсэнсам у пэўнай культурнай сістэме, абапіраючыся на інфарматыўную крыніцу даследавання – аб’ектываваны вынік дзейнасці чалавека» [7, с. 287–288].

Заклучэнне. Раман-містыфікацыя ў апавяданнях «Зубрэвіцкая сага» прысвечаны не толькі

малой радзіме пісьменніка, ураджэнца вёскі Зубрэвічы Аршанскага раёна, але ў увозе беларускай гісторыі. Выкарыстанне шэрагу культурных кодаў дазволіла аўтару паказаць асаблівасці нацыянальнага светапогляду, адлюстраваць мадэлі паводзін жыхароў беларускай зямлі ў пэўных сітуацыях, падкрэсліць маральна-этычныя каштоўнасці, на якіх грунтуецца нацыянальны характар.

Часавы і прасторавы коды ў раманах Я. Сіпакова звязаны з паказам слаўных старонак гісторыі беларускага краю, апісаннем жыцця вёскі. Персанажы код прысутнічае на старонках рамана, дзе даецца тлумачэнне асаблівасцей язычніцкага і хрысціянскага пачаткаў, якія знайшлі адлюстраванне ў светапоглядных пазіцыях славянскага міфапэтычнага ўспрымання рэчаіснасці. Выкарыстанне зааморфнага, гастронамічнага і іншых кодаў у творчасці Я. Сіпакова скіравана на паказ асаблівасцей ладу жыцця і духоўнага свету нацыі.

ЛІТАРАТУРА

1. Мельнікава, А. М. Канцэптуалізацыя нацыянальнага ў беларускай прозе першай трэці XX стагоддзя : дыс. ... д-ра філал. навук : 10.01.01 Беларуская літаратура / А. М. Мельнікава – Гомель, 2017. – 237 л.
2. Велілаева, Л. Р. Культурны код в художественной литературе / Л. Р. Велілаева, Ф. И. Абдулжамілева // МНКО. – 2021. – № 6 (91). – Рэжым доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/kulturnyy-kod-v-hudozhestvennoy-literature>. – Дата доступу: 22.02.2023.
3. Сіпакоў, Я. Выбраныя творы: у 2 т. / Я. Сіпакоў. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1995. – Т. 1. Паэзія. – 324 с.
4. Сіпакоў, Я. Зубрэвіцкая сага : раман у апавяданнях / Я. Сіпакоў. – Мінск : Літаратура і Мастацтва, 2010. – 328 с.
5. Корань, Л. Цукровы пеўнік : літаратурна-крытычныя артыкулы / Л. Корань – Мінск : Маст. Літ., 1996. – 286 с.
6. Санько, С. Прадмова // Беларуская міфалогія : энцыкл. слоўн. // С. Санько, Т. Валодзіна, У. Васілевіч інш. – Мінск : Беларусь, 2004. – 592 с.
7. Меркулова, Н. Г. Культурные коды головы в отечественном социокультурном пространстве: лингвокультурологические аспекты анализа / Н. Г. Меркулова // Культура и цивилизация. – 2016. – № 4. – С. 287–299.

REFERENCES

1. Mel'nikava, A. M. Konceptualizatsiya nacyyanal'naga ў belaruskaj proze pershaj treci XX stagoddzja : dys. ... d-ra filal. navuk : 10.01.01 Belaruskaya litaratura / A. M. Mel'nikava – Gornel', 2017. – 237 l.
2. Velilaeva, L. R. Kul'turnyj kod v hudozhestvennoj literature / L. R. Velilaeva, F. I. Abdulzhemileva // MNKO. – 2021. – № 6 (91). – Rezhym dostupu: <https://cyberleninka.ru/article/n/kulturnyy-kod-v-hudozhestvennoy-literature>. – Data dostupu: 22.02.2023.
3. Sipakoy, Ya. Vybranyya tvory: u 2 t. / Ya. Sipakoy. – Minsk : Mastackaya litaratura, 1995. – T. 1. Paeziya. – 324 s.
4. Sipakoy, Ya. Zubrevickaya saga : raman u apavydannyah / Ya. Sipakoy. – Minsk : Litaratura i Mastactva, 2010. – 328 s.
5. Koran', L. Cukrovyy peynik : litaraturna-krytychnyya artykuly / L. Koran' – Minsk : Mast. Lit., 1996. – 286 s.
6. San'ko, S. Pradmova // Belaruskaya mifalogiya : encykl. sloyn. // S. San'ko, T. Valodzina, U. Vasilevich insh. – Minsk : Belarus', 2004. – 592 s.
7. Merkulova, N. G. Kul'turnye kody golovy v otechestvennom sociokul'turnom prostranstve: lingvokul'turologicheskie aspekty analiza / N. G. Merkulova // Kul'tura i civilizatsiya. – 2016. – № 4. – S. 287–299.